

Ценными в исследовании межкультурных коммуникаций русского средневековья являются наблюдения над текстом «Слова о полку Игореве». На страницах монографии профессор Каиржанов приводит немало свидетельств того, что автор «Слова о полку Игореве» был талантливейшим язычником (с. 280 и др.), отразившим в тексте повести ещё бытовавшие у русичей и тюрков в XIII веке языческие традиции. Кроме того, в тексте повести в описании тесных контактов русичей с тюркскими племенами, в использовании калек и непосредственных заимствований из тюркского языка, выступавшего в Евразии до VIII века н. э. в функции международного, по свидетельству А. К. Каиржанова, находит своё выражение процесс славянско-тюркской аккумуляции, длившийся, по мнению учёного, с IV по XV век (с. 278—286) и, разумеется, оставивший след в языке и культурных традициях восточных славян.

Идиоматичность рассматривается в монографии как «своеобразие лексемы или сочетания лексем, сводимое к семантическим сдвигам семем в лексеме или в компонентах той или иной сочетаемости при внутриязыковой идиоматичности и к специфичности переводного эквивалента лексемы или компонентов фразеосочетания языка Я1 на язык Я2 при межъязыковой идиоматичности» (с. 170). При этом автор исследует понятие идиоматичности в когнитивном и психолингвистическом аспектах. Когнитивный процесс порождения семантического сдвига в лексических единицах представляется профессору Каиржанову как реализация эвристических механизмов соотношения языка и речи, семантики и дискурса, познания и культуры (с. 163).

Автор книги «Византизм и ментальность Киевской Руси. Раздумья на степной дороге» проявляет себя как серьёзный и принципиальный учёный-языковед, историк, культуролог, этнолог, политолог, продолжатель лучших традиций евразийской гуманитарной научной школы. Монография актуальна, поскольку восполняет те пробелы науки, которые столетиями были скрыты от человечества. Ряд теоретических положений данной монографии даёт возможность исследователям по-новому оценивать многие факты языка, межкультурной коммуникации, этнологии, истории, политики, психологии, теологии. В некоторых случаях новаторский подход автора ставит перед наукой новые вопросы и направляет исследователей на поиск путей их решения.

Примечание. [Cesarz] — Cesarz E. Ukraina i stosunki polsko-ukraińskie w syntezach historycznych szkoły krakowskiej / Elżbieta Cesarz // Stosunki kulturowo-literackie polsko-wschodniosłowiańskie / Pod red. K. Prusa. — Rzeszów: Wyd-wo WSP, 1995. — S. 53—61.

Е. Н. Степанов, кандидат филологических наук, доцент кафедры русского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

КОНДРАТЕНКО Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: монографія / Наталія Василівна Кондратенко; [За ред. проф. К. Г. Городенської]. — К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. — 328 с.

Фундаментальна монографічна праця Н. В. Кондратенко репрезентує дослідження принципів синтаксичної організації художнього мовлення модерністських і постмодерністських творів. Авторка вводить поняття дискурсу некласичної парадигми на позначення художнього мовлення, відзначаючи, що «особлива роль у процесі формування сучасного художнього мовлення належить синтаксису як конструктивному чиннику текстової організації та витлумаченню художнього тексту як дискурсу» (с. 276).

Певною сходиною до створення цього монографічного дослідження (етапом на шляху створення) стала монографія Н. В. Кондратенко «Український політичний дискурс: текстуалізація реальності», де було запропоновано й новий термін «текстуалізація», яким авторка оперує у рецензованій монографії.

Монографія репрезентує не лише аналіз художнього дискурсу некласичної парадигми у функціонально-граматичному, академічному аспекті — системіцентричному, а й розкриває новітні аспекти дослідження синтаксису — вивчення тексту із застосуванням прагматичного та когнітивного підходів, адже сучасна наука потребує вивчення різноманітних явищ у динаміці з акцентуацією людського чинника у цьому процесі.

Теоретична частина подає серйозне представлення текстоцентричної, дискурсивної парадигми досліджень художнього тексту, а також вивчення художнього дискурсу некласичної парадигми, ґрунтуючись на працях українських та зарубіжних учених: М. М. Бахтіна, Ф. С. Бацевича, Р.-А. де Богранда, Н. С. Валгіної, К. Г. Городенської, В. Дресслера, А. П. Загнітка, Ю. Кристєвої, О. О. Селіванової та ін. Авторка підкреслює, що визначальним чинником для окреслення статусу художнього дискурсу в комунікативному аспекті слугує прагматична настанова мовця-автора, а «дискурсивна діяльність читача актуалізує та розвиває авторські на-

міри, часом додаючи власні, вибудовуючи майже новий, інший художній текст» (с. 44—45). Н. В. Кондратенко наголошує на парадоксальності поєднання модерну та постмодерну на рівні текстуалізації реальності, що переважно репрезентовано порушенням мовної ієрархії, прагненням деконструкції єдності тексту тощо, називаючи такі тексти експериментальними.

Окресливши засадничі принципи синтаксичної організації художнього мовлення неklasичної парадигми — ігрового та діалогічного, концентром уваги дослідниця робить засоби створення лінгвістичної гри як карнавалізації та діалогічності. Зокрема розглянуто художній дискурс як ігрову діяльність, полікодовість і поліфонію як вияв карнавалізації, формально-синтаксичну, структурно-семантичну, комунікативну деструкцію, синтаксичну варіативність, де на синтаксичному рівні, як зазначає Н. В. Кондратенко, принцип гри реалізований через дві загальні тенденції: синтаксичну надмірність і синтаксичну компресію. Такий принцип характеризує *Homo ludens* (людину граючу), у якій гра — це вираження свободи, і таким чином, свободи творчості автора, у тому числі й авторської організації вираження смислу — актуалізації лінгвальних та екстралінгвальних засобів.

Крім того, на думку авторки, «відсутність діалогів у тексті актуалізує діалогічність як ознаку дискурсу, як інтерактивну взаємодію мовця (автора) та реципієнта (читача)» (с. 138). Таким чином, у ланцюгу *автор—текст—читач* текст постає у функції посередника між автором і читачем, а автор ніби спонукає, запрошує до діалогу, тим самим ніби «запрошуючи» до співавторства читача.

Рецензована праця презентує і новітні синтаксичні тенденції в українському художньому дискурсі: синтаксичну надмірність, реалізовану в непередикативній, передикативній, поліпередикативній і текстовій сурядності, та синтаксичну компресію, яка відбивається в текстовій фрагментації і синтаксичній лакунарності. Цікавим є детальний опис ігор з пунктуацією, що, на нашу думку, можна назвати графічними іграми, де пунктуаційне оформлення слугує додатковим спонуканням до інтерпретації авторського задуму, розкриття інтенції автора не лише за допомогою мовних засобів, а й екстралінгвальних — домінування/часткова (повна) відсутність деяких розділових знаків, які передають смисл не лише експліцитно, а й імпліцитно.

Невипадково в монографії для аналізу обрано твори письменників Ю. Андруховича, Л. Дереша, А. Дністрового, С. Жадана, О. Забужко, Ю. Ірванця, Т. Прохаська та ін., для яких «українська мова є живим, мінливим організмом, а не сталим комплексом вербальних знаків, підпорядкованих чітким нормам і правилам» (с. 7). Схильність названих авторів до текстових експериментів дала змогу Н. В. Кондратенко застосувати неординарний підхід до аналізу мовної тканини зазначених текстів.

Загалом вивчення тексту/дискурсу визначається інтердисциплінарністю, і тому для їх якісного, кваліфікованого аналізу потрібно мати ґрунтовну наукову базу. Монографічне дослідження Наталії Василівни Кондратенко стало знаковим явищем для одеської граматичної школи, демонструє високий науковий рівень, глибоку обізнаність із практичним матеріалом, і, сподіваємося, стане початком створення комплексної прагматико-комунікативною граматики української мови.

Н. В. Кутуза, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова